

Valtioneuvoston julkaisusarja 21 | 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus

MAAILMAN OSAAVIMMAKSI KANSAKSI

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Valtioneuvoston julkaisusarja 21/2018

Maailman osaavimmaksi kansaksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-287-595-2 (PDF)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvosto	04.06.2018
Tekijät	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Julkaisun nimi	Maailman osaavimmaksi kansaksi Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston julkaisusarja 21/2018	
ISBN PDF	978-952-287-595-2	ISSN PDF 2489-8015
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-595-2	
Sivumäärä	22	Kieli suomi
Asiasanat	tulevaisuuden odotukset, ennakointi, varhaiskasvatus, koulutuspolitiikka, tiedepolitiikka, kulttuuripolitiikka, liikuntapolitiikka, nuorisopolitiikka, tulevaisuus, tulevaisuuskatsaus	
Tiivistelmä	<p>Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus on osa valtioneuvoston yhteistä ennakointia ja hallinnonalan näyttöön perustuvaa politiikkaa. Katsauksen tavoitteena on tuottaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja hallitusneuvottelujen pohjaksi arvioita yhteiskunnan tilasta ja poliittista päätöksentekoa edellyttävistä kysymyksistä.</p> <p>Työn ja teknologian murros, digitalisaatio, väestön ikääntyminen, arvojen ja asenteiden muutokset ja eriarvoistuminen ovat hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen taustalla vaikuttavia isoja muutostekijöitä.</p> <p>Osaava työvoima on Suomen tärkein kilpailutekijä. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet tulla maailman osaavimmaksi maaksi. Ministeriön tulevaisuuskatsauksessa esitetään uudistusohjelma, jolla tuottavuus, työllisyys ja kilpailukyky paranevat, luottamus vahvistuu ja kaikille Suomessa asuville luodaan edellytykset merkitykselliseen elämään.</p> <p>Keskeisiä toimia ovat koulutus- ja osaamistason nostaminen, jatkuvan oppimisen edellytysten turvaaminen sekä panostukset varhaiskasvatukseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eriarvoistumisen pysäyttämiseen sekä luottamuksen perustana olevan osallisuuden ja osallistumisen vahvistamiseen. Kulttuurin, luovan työn ja liikunnan edellytyksiä vahvistetaan. Kasvavan datan ja tiedon maailmassa iso tehtävä on sivistisyhteiskunnan johdonmukaisen tietopolitiikan luominen.</p>	
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådet	04.06.2018	
Författare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Publikationens titel	Målet att bli världens kunnigaste folk Undervisnings- och kulturministeriets framtidsöversikt		
Publikationsseriens namn och nummer	Statrådets publikationsserie 21/2018		
ISBN PDF	978-952-287-595-2	ISSN PDF	2489-8015
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-595-2		
Sidantal	22	Språk	finska
Nyckelord	framtidsväntningar, förutseende, småbarnsfostran, utbildningspolitik, vetenskapspolitik, kulturpolitik, idrottspolitik, ungdomspolitik, framtidsöversikt, framtid		
Referat	<p>Undervisnings- och kulturministeriets framtidsöversikt är en del av statsrådets gemensamma prognostisering och förvaltningsområdets evidensbaserade politik. Syftet med översikten är att utarbeta bedömningar av samhällsläget och frågor som kräver politiskt beslutsfattande. Bedömningarna kan utnyttjas i samhällsdebatten och som grund för regeringsförhandlingarna.</p> <p>De huvudteman som står som grund för förvaltningsområdets framtidsöversikt är brytningsskedet inom arbetslivet och teknologin, digitaliseringen, den åldrande befolkningen, ändringar i värderingar och attityder samt brister i jämlikheten.</p> <p>Kompetent arbetskraft är Finlands viktigaste konkurrensfaktor. Finland har goda förutsättningar att bli världens kunnigaste land. I ministeriets framtidsöversikt presenteras ett reformprogram där man förbättrar produktiviteten, sysselsättningen och konkurrenskraften. Man bygger upp ett djupare förtroende och skapar förutsättningar för ett betydelsefullt liv för alla i Finland.</p> <p>Centrala åtgärder är att höja nivån på utbildning och kompetens, att trygga förutsättningarna för kontinuerligt lärande samt att satsa på småbarnspedagogiken. Särskild uppmärksamhet fäster man vid att ta tag i bristande jämlikhet samt att förbättra delaktigheten och deltagandet, vilka är en förutsättning för förtroende. Man förbättrar förutsättningarna för kultur, kreativt arbete samt motion och idrott. I en värld där mängden data och information ständigt växer har bildningssamhället en viktig uppgift i att skapa en konsekvent informationspolitik.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Finnish Government	04.06.2018	
Authors	Ministry of Education and Culture		
Title of publication	Making Finland the most competent nation in the world Futures Review of the Ministry of Education and Culture		
Series and publication number	Finnish government publication series 21/2018		
ISBN PDF	978-952-287-595-2	ISSN (PDF)	2489-8015
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-595-2		
Pages	22	Language	Finnish
Keywords	future expectations, early childhood education and care, education policy, science policy cultural policy, policy on physical training, youth policy, futures review, future		
<p>Abstract</p> <p>The Futures Review of the Ministry of Education and Culture is part of the Government's foresight activities and evidence-based policy in the Ministry's administrative branch. The Review assesses situations and development in society and examines issues for political decision-making. The aim is to generate public debate and provide information for government formation talks.</p> <p>Transformation of work and technology, digitalisation, ageing of the population, changes in values and attitudes, and growing inequality are the major drivers of change affecting the administrative branch of the Ministry of Education and Culture.</p> <p>Competent workforce is the most important competitive factor for Finland. Finland has excellent potential to become the most competent country in the world. The Ministry's Futures Review includes a proposal for a reform programme that aims to improve productivity, employment and competitiveness, to strengthen trust, and to provide all people living in Finland with opportunities for a meaningful life.</p> <p>The key measures include raising the level of education and competence, securing the preconditions for continuous learning, and investments in early childhood education and care. Special emphasis is placed on measures aiming to halt the growing inequality and strengthen participation and inclusion – factors that form the foundation for trust. Conditions for engaging in culture, creative work, and sports and physical activity will be improved. In today's world of increasing data and information, another major task is to develop a consistent information policy that meets the needs of a society of education and culture.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

LUKIJALLE	9
1 Osaaminen, luottamus ja merkityksellinen elämä	10
2 Vaikuttavuutta varhaiskasvatuksella	14
3 Oppimistulokset käännetään nousuun ja oppimiseroja kavennetaan	15
4 Koulutustasoa nostetaan	16
5 Jatkuva oppiminen turvana työn ja yhteiskunnan muutoksissa	17
6 Kulttuurin ja taiteen mahdollisuudet käytetään hyväksi	19
7 Suomen vetovoimaa kasvatetaan luovuudella ja uusiutumisella	20
8 Pysäytetään eriarvoistuminen	21
9 Luodaan sivistisyhteiskunnan tietopolitiikka	22

LUKIJALLE

Tulevaisuuskatsaukset valmistellaan ministeriöissä virkatyönä. Niiden tavoitteena on tuottaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja hallitusneuvottelujen pohjaksi arvioita yhteiskunnan tilasta ja poliittista päätöksentekoa edellyttävistä kysymyksistä.

Tulevaisuuskatsaus on tärkeä osa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan näyttöön perustuvaa politiikkaa ja tulevaisuustyötä. Tavoitteena on kytkeä katsaus ministeriön keskeisten ydintoimintojen - lainsäädännön, rahoituksen, ohjauksen ja toimintapolitiikan valmisteluun ja toimeenpanoon. Katsausta on pohjustanut valtioneuvoston yhteinen muutostekijäkorttien valmistelu.

Ministeriö valmisteli katsausta yhteistyössä henkilöstön ja hallinnonalan asiantuntijoiden kanssa. Ministeriön henkilöstölle suunnatun kyselyn perustella katsauksen alustaviksi teemoiksi valikoituivat osaaminen, digitalisaatio, teknologian ja työn murros, luottamus, asenteiden ja arvojen muutokset ja eriarvoisuus. Näiden teemojen käsittelyä syvennettiin työpajassa osaamisen tulevaisuuspaneelin kanssa, hallinnonalan johdon tapaamisissa sekä henkilöstötilaisuuksissa. Katsauksen tietopohjaa testattiin strategisen tutkimuksen ohjelmajohtajien tapaamisessa.

Osaava työvoima on Suomen tärkein kilpailutekijä. Tulevaisuudessakin Suomen menestys perustuu tietoon, luovuuteen ja osaamiseen sekä niiden hyödyntämiseen. Ministeriön tulevaisuuskatsauksessa esitetään uudistusohjelma, jolla tuottavuus, työllisyys ja kilpailukyky paranevat, luottamus vahvistuu ja kaikille Suomessa asuville luodaan edellytykset merkitykselliseen elämään.

Kesäkuussa 2018

Anita Lehikoinen
Kansliapäällikkö

1 Osaaminen, luottamus ja merkityksellinen elämä

Osaavat ja luovat ihmiset ovat Suomen tärkein voimavara ja kilpailutekijä.

Suomi on vaurastunut hyödyntämällä inhimillistä pääomaansa ja maailman muutosten tarjoamia mahdollisuuksia. Kansainvälinen keskinäisriippuvuus lisääntyy. Digitalisaatio, tekoäly ja robotisaatio muuttavat yhteiskuntaa, työelämää, ansaintatapoja sekä ihmisten arkea ja osaamistarpeita.

Tiedon, luovuuden ja osaamisen merkitys kasvaa. Tieteelliset läpimurrot auttavat ratkaisemaan ihmiskunnan suuria haasteita ja parantavat ihmisten elämänlaatua. Osaava Suomi haluaa kantaa vastuunsa globaalien ongelmien ratkaisemisessa ja vastata kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Osaaminen on paras turva työn, teknologian ja maailman muutoksissa.

Ilmastonmuutos, muuttoliikkeet, kansainväliset kriisit ja demokratian periaatteiden kyseenalaistaminen ovat tehneet toimintaympäristöstä muutosherkän. Kilpailu osaajista, työpaikoista ja investoinneista kiristyy. Inhimillisen pääoman riittämättömyys ja osaamisen kohtaanto-ongelmat ovat muodostamassa esteen kasvulle, työllisyysasteen nostamiselle ja yhteiskunnan uudistamiselle.

Kansainvälisen yhteistyön syventäminen on Suomen elinehto. Koulutuksella ja tutkimuksella luodaan edellytykset kansainväliseen verkostoitumiseen ja yhteistyöhön.

Euroopan Unionia uudistetaan. Sen ytimessä ovat digitalisaatio, koulutus, tutkimus- ja innovaatiotoiminta sekä liikkuvuuden edistäminen. Suomella ja Euroopan Unionilla on yhteisenä tavoitteena osaamiseen perustuva kasvu ja hyvinvointi. Tämä avaa Suomelle erinomaiset mahdollisuudet vaikuttaa ja hyötyä yhteistyöstä.

Luottamukselle rakennettu yhteiskunta kestää

Suomalaisten luottamus toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin on yhteiskuntamallimme perusta. Luottamus on edellytys demokratialle, sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille ja taloudelle. Luottamus säilyy, kun ihmiset kokevat elämänsä merkitykselliseksi ja voivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tule-

vaisuuden kannalta huolestuttavaa on, että vaikka nuoret kannattavat suomalaista hyvinvointivaltiota, he epäilevät sen säilymistä.

Suurin riski luottamuksen rapautumiselle on eriarvoistuminen. Taloudellinen eriarvoisuus on Suomessa kansainvälisesti vertaillen vähäistä, mutta tulo- ja varallisuuserot kasvavat. Koulutuksellinen ja kulttuurinen pääoma kasautuvat. Alueet eriarvoistuvat, ja riskinä on asuinalueiden eriytyminen. Osa väestöstä syrjäytyy, ja syrjäytyminen periytyy sukupolvelta toiselle.

Arvojen ja elämäntapojen muuttuminen koettelee myös sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Kehityksellä voi olla vaikutuksia demokratiaan ja yhteiskuntarauhaan. Halukkuus ja kyky ymmärtää ja hyväksyä muiden kuin oman viiteryhmän arvoja ja elämänolosuhteita voi vähentyä. Yhteisesti jaetun ja argumentoidun tiedon ja tieteen asema yhteiskunnallisessa keskustelussa heikkenee.

Väestö ikääntyy, ja ikäsidonnaiset menot kasvavat. Hyvinvointipalveluja ja yhteiskunnan turvaverkkoja uudistetaan. Luottamuksen ja legitimitetin kannalta on oleellista, että kansalaiset kokevat julkiset palvelut laadukkaiksi ja tarkoituksenmukaisiksi. Julkisen sektorin instituutioiden tulee kohdella kansalaisia oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti. Palvelujen tuottamiseen liittyvien uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, käyttöönotto edellyttää avoimuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa omien tietojen käyttöön, jotta palveluihin ja toimintatapoihin luotetaan.

Kansalaiset odottavat palveluilta laatua, monipuolisuutta ja yksilöllisyyttä. Toisaalta on vaikeuksia tavoittaa niitä, jotka eivät käytä palveluita, vaikka ne edistäisivät omaa ja yhteiskunnan hyvinvointia. Esimerkiksi liikunta- ja kulttuuripalveluja ei aina käytetä, vaikka niitä olisi tarjolla, ei myöskään koulun yhteydessä olevia hyvinvointia ja terveyttä edistäviä palveluja, kuten kouluruokailua.

Maakuntaudistuksen myötä koulutus sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut nousevat kuntien tärkeimmiksi tehtäviksi. Sivistyskunnissa on tärkeää turvata näiden lähipalvelujen saatavuus ja laatu.

Osaamisella parannetaan työllisyyttä ja tuottavuutta

Suomen koulutusjärjestelmä on kansainvälisissä vertailuissa erinomainen. On kuitenkin merkkejä koulutususkon ja koulutusjärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen hiipumisesta. Koulutusjärjestelmää pidetään hitaana reagoimaan työelämän muutoksiin ja uudellaisiin arjessa pärjäämisen vaatimuksiin. Koulujen ja oppilaitosten merkityksen oppimisympäristönä koetaan vähenevän. Tutkintojen tärkeys kyseenalaistetaan. Kuitenkin koulutuksen odotetaan ratkaisevan yhä monimutkaisempia yhteiskunnan haasteita.

Julkisten palveluiden kestävä rahoitus sekä työllisyyden ja tuottavuuden parantaminen edellyttävät koulutus- ja osaamistason nostamista ja koko väestön luovuspotentiaalin hyödyntämistä. Osaamistason nostaminen vaatii voimavarojen lisäämistä. Sosiaaliturvaa uudistetaan tukemaan kansalaisten toimintavalmiuksia, jatkuvaa oppimista, osallisuutta ja osallistumista. Toimivat turvaverkot lisäävät luottamusta ja kannustavat ihmisiä uudistumaan, yrittämään ja innovoimaan.

Merkityksellisen elämän eväät

Ihmiset haluavat kokea elämänsä merkitykselliseksi. He sitoutuvat asioihin ja tavoitteisiin, jotka ovat heille tärkeitä ja merkittäviä. Menestyneimmät kansakunnat antavat kaikille jäsenilleen parhaat edellytykset osallisuuteen ja hyvään elämään.

Osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus luovat hyvinvointia, avoimuutta ja turvallisuutta. Merkitykselliseksi elämänsä kokeva ihminen tuntee vastuuta myös toisista ja ympäristöstään. Hän arvostaa terveyttään ja huolehtii siitä.

Kun ihmisillä on mahdollisuus ja edellytykset kehittää tietoja ja taitoja omista lähtökohdistaan ja toteuttaa itseään, he tuntevat itsensä arvokkaiksi myös yhteiskunnalle. Parhaat innovaatiot ja tulokset syntyvät mahdollisuudesta tehdä kutsumuksellista, vaikuttavaa ja innostavaa työtä.

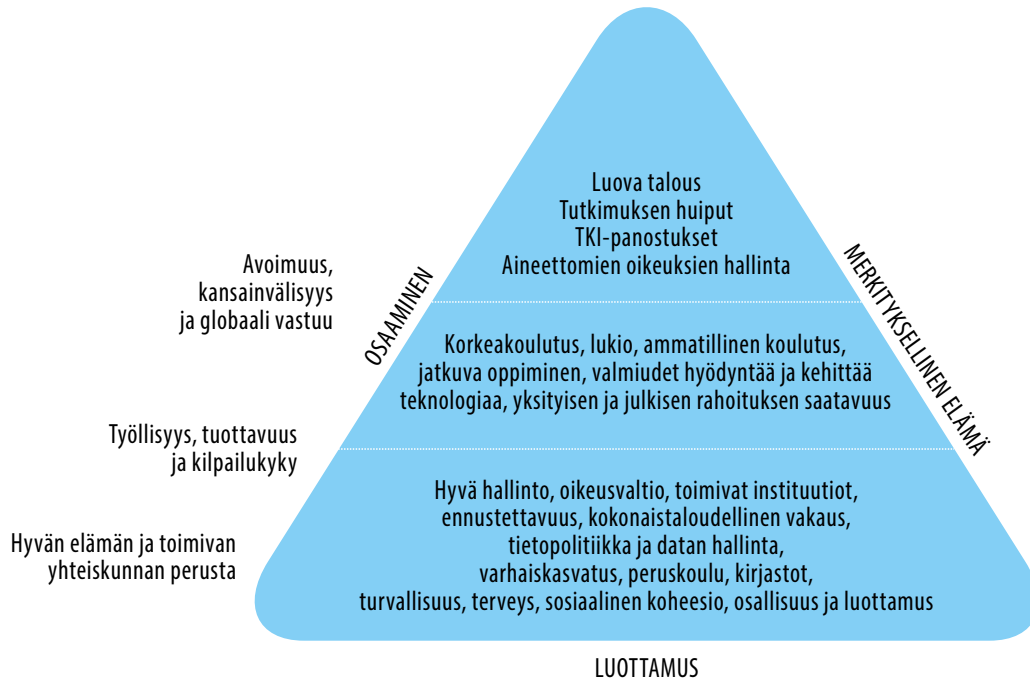
Moniarvoisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen rikastaa inhimillistä pääomaa. Hyvinvoivista ja luovista yksilöistä rakentuu hyvinvoiva ja luova yhteiskunta.

Maailman osaavimmaksi kansaksi

Suomella on erinomaiset mahdollisuudet tulla maailman osaavimmaksi maaksi, jossa kaikki voivat yltää omaan parhaaseensa ja elää merkityksellistä elämää.

Tämä edellyttää sivistyksen ja kulttuurin arvon ymmärtämistä, panostuksia varhaiskasvatukseen, koulutus- ja osaamistason nostamista, kansainvälisyyden lisäämistä sekä jatkuvan oppimisen mahdolluuksia. Erityistä huomiota kiinnitetään eriarvoistumisen pysäyttämiseen sekä luottamuksen perustana olevan osallisuuden ja osallistumisen vahvistamiseen. Kulttuurin ja luovan työn edellytyksiä vahvistetaan. Kasvavan datan ja tiedon maailmassa iso tehtävä on johdonmukaisen tietopolitiikan luominen.

Kuvio 1. Maailman osaavimman kansan menestysmalli

2 Vaikuttavuutta varhaiskasvatuksella

Panostus varhaiskasvatukseen tuottaa muita koulutusinvestointeja suuremman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja taloudellisen hyödyn. Tutkimukset osoittavat, että eriarvoisuutta ja syrjäytymisriskiä voidaan tehokkaimmin vähentää varhaisen puuttumisen keinoin tukemalla erityisesti heikoimmassa asemassa olevia lapsia ja perheitä. Suomessa varhaiskasvatukseen osallistumisaste on alhaisempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Varhaiskasvatuksen osallistumisaste nostetaan muiden pohjoismaiden tasolle.

Varhaiskasvatus on perusta lapsen myöhemmälle oppimiselle. Varhaiskasvatus tuottaa lapselle inhimillistä ja sivistyksellistä pääomaa sekä edistää sosiaalista, kognitiivista ja kielellistä kehitystä. Hyvin toimivat lasten ja perheiden palvelut tukevat lapsen hyvinvointia, oppimista ja kehitystä yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa.

3 Oppimistulokset käännetään nousuun ja oppimiseroja kavennetaan

Koko väestön laaja ja laadukas perusosaaminen sekä kyky, halu ja mahdollisuudet kehittää omaa osaamista ovat Suomen menestymisen edellytys. Perustaitoja, kuten luku- ja laskutaitoa, tulee kehittää. Monipuolisen kielitaidon ja digitaalisten taitojen merkitys kasvaa.

Parannetaan koulutuksen laatua esi- ja perusopetuksessa, mikä edellyttää voimavarojen lisäämistä. Nuorten osaaminen on ollut laskusuunnassa noin kymmenen vuotta. Koulutuksellinen tasa-arvo on heikkenemässä. Oppilaiden taustat määrittävät entistä enemmän oppimistuloksia ja jatko-opintoihin siirtymistä. Erityisiä huolenaiheita ovat poikien ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden muita huonompi osaaminen. Osaamisen alueelliset erot ovat kasvaneet.

Varhainen puuttuminen ja lasten ja nuorten yksilöllisempi huomioiminen ovat kasvatuksen ja koulutuksen perustana. Oppimisesta kerättävää dataa käytetään vastuullisesti tukemaan osaamisen kehittämistä. Edistetään oppilaan oikeusturvan kannalta oikeudenmukaisen ja tasapuolisen arvioinnin toteutumista. Laadun parantamiseksi tuetaan opettajien osaamista vertaisoppimisen keinoin. Vahvistetaan opettajien digitaalista ja pedagogista osaamista.

Maahanmuuttajaoppilaiden ja -opiskelijoiden opiskelun tukea lisätään. Suomen/ ruotsin kielen opiskelumahdollisuuksia lisätään ja kielitietoista opetusta kehitetään kaikilla koulutusasteilla. Luodaan järjestelmä, jossa jokaiselle oleskeluluvan saaneelle tarjotaan mahdollisuus suomen kielen opiskeluun työmarkkinastatuksesta riippumatta. Parannetaan maahanmuuttajanaisten koulutusmahdollisuuksia.

4 Koulutustasoa nostetaan

Koulutustasoa on nostettava, jotta Suomeen investoidaan ja syntyy uusia työpaikkoja. Nuorten koulutustason nousu on pysähtynyt.

Vuosittain noin 15 prosenttia nuorista jää ilman toisen asteen tutkintoa. Joka yhdeksäs nuori on peruskoulun jälkeen ilman jatko-opintojen ja työelämän vaatimia valmiuksia. Pelkän peruskoulun varassa olevien asema työmarkkinoilla on heikko. Suurella joukolla aikuisista on puutteelliset taidot hyödyntää uutta teknologiaa työssä ja arjessa. Aikuiskoulutukseen osallistutaan suhteellisen paljon, mutta koulutus ei kohdennu sitä eniten tarvitseville. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kääntynyt laskuun.

Suomi vahvistaa asemaansa globaaleissa arvoketjuissa huolehtimalla siitä, että koko väestöllä on riittävä koulutustaso ja maassa on huippuosaamista.

Tavoitteena on, että kaikki suomalaiset suorittavat vähintään toisen asteen tutkinnon ja vähintään puolet nuorista ikäluokista korkeakoulututkinnon. Opiskelijoiden mahdollisuuksia siirtyä koulutusasteelta tai -sektorilta toiselle parannetaan. Työelämän nopea muutos edellyttää vahvan perusosaamisen lisäksi soveltavaa erityisosaamista.

Korkeakouluja on tulevaisuudessa vähemmän ja ne ovat vaikuttavampia. Korkeakoulujen avoimet toimintatavat ja vahvistuva kansainvälisyys avaavat vaikuttavuudelle uusia kanavia. Lainsäädäntö, ohjaus ja rahoituskäytännöt vahvistavat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehityksen sekä erilaistumisen koulutuksessa ja tutkimuksessa ja innovaatiotoiminnassa.

Suomalaisten kielivarantoa laajennetaan ja kielten osaamista parannetaan. Varhennetaan perusopetuksen kielten opetuksen aloittamista sekä laajennetaan kielivalikoimaa. Kieltenopetuksen alueellista ja paikallista saavutettavuutta sekä kielipolun jatkuvuutta tuetaan.

Kansainvälistä liikkuvuutta vahvistetaan koulutuksen eri tasoilla. Kannustetaan nuoria hankkimaan kansainvälistä kokemusta opintojensa aikana.

5 Jatkuva oppiminen turvana työn ja yhteiskunnan muutoksissa

Globalisaatio, tieteen ja teknologian kehitys ja työn murros sekä väestömuutokset edellyttävät uudenlaista osaamista, yksilöllisiä koulutuspolkuja ja osaamisen jatkuvaa päivittämistä. Suomen koulutusjärjestelmä mahdollistaa jatkuvan oppimisen ja etenemisen koulutustasolta ja -alalta toiselle riippumatta aikaisemmista valinnoista.

Osaamisen jatkuvaa kehittämistä varten luodaan aikuiskoulutukseen rahoitusperiaatteet, joissa on määritelty yksilöiden, yhteiskunnan ja työnantajien vastuut. Verotusta, työttömyysetuutta ja aikuiskoulutustukea uudistetaan jatkuvaa oppimista mahdollistavaksi ja kannustavaksi.

Luodaan jatkuvan oppimisen edellyttämät yksilölliset opintopolut ja -ratkaisut, joustava koulutustarjonta ja tutkintojärjestelmät. Jatkuva oppiminen edellyttää koulutusjärjestelmän kehittämistä kokonaisuutena ja koulutusasteiden välisten raja-aitojen madaltamista.

Työmarkkinoiden jatkuvasti muuttuvat osaamistarpeet huomioidaan koulutuksen saatavuudessa, kattavuudessa ja laadussa koko Suomessa. Tarpeisiin vastataan lisäämällä koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kumppanuutta työpaikkojen kanssa. Luodaan menettelyjä, joilla aiemmin hankitun ja koulutuksen ulkopuolella hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista parannetaan.

Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen tueksi kehitetään digitaalinen palvelukokonaisuus. Se muodostuu kansalaisen elämänsä eri vaiheessa tarvitsemista jatkuvaa oppimista tukevista palveluista, osaamisen kartoitus- ja tunnistamispalveluista, urasuunnittelu- ja ohjauspalveluista, osaamisen hankkimisen ja kehittämisen palveluista sekä tämän palvelukokonaisuuden yhteentoimivuuden edellyttämistä tukipalveluista.

Ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteita kehitetään niin, että osaamistavoitteet ja ammattitaitovaatimukset ovat selkeät ja mahdollistavat tutkinnon osien ja näitä pienempien kokonaisuuksien suorittamisen sekä tukevat osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Korkeakoulujen tutkintokoulutuksen rinnalle luotavat uudet jatko- ja täydennyskoulutuksen mallit mahdollistavat tutkintojen täydentämisen ja kokonaan uuden osaamisen hankkimisen. Rahoituksella ja muulla ohjauksella kannustetaan korkeakoulu- ja avaamaan ja suuntaamaan koulutustarjontaansa erilaisille käyttäjäryhmille soveltuvaksi ja joustavasti saavutettavaksi.

Lisätään koulutuksen, opetuksen ja oppimateriaalien avoimuutta koko koulutusjärjestelmässä. Hyödynnetään digitaalisia opetuksen ja oppimisen välineitä sekä kehitetään niihin liittyvää pedagogiikkaa, jossa huomioidaan ohjaus ja sen tarve sekä osaamisen arviointi.

Opiskelun rahoitusratkaisuilla mahdollistetaan jatkuva koulutus- ja osaamistason nosto. Opintotuki kannustaa opiskelemaan ja koulumatkatuki turvaa koulutuksen saavutettavuuden. Parantamalla opintotuen tasoa ja koulumatkatuen kattavuutta luodaan tasarvoisia edellytyksiä opiskeluun.

6 Kulttuurin ja taiteen mahdollisuudet käytetään hyväksi

Kulttuurin kehitys ja uudistuminen perustuvat luovaan taiteelliseen työhön ja osaamiseen. Kansainvälistyminen tuo onnistuessaan luovan työn tekijöille uusia mahdollisuuksia kehittää sisältöjä ja tarjoaa työtilaisuuksia. Taiteen alan ja elinkeinopolitiikan tukirakenteet ja -muodot eivät kuitenkaan riittävästi tunnista taiteen tuotannon, jakelun ja kulutuksen muutoksia. Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmän koetaan suosivan niitä, jotka ovat päässeet järjestelmän piiriin, eikä järjestelmässä ole siten vaihtuvuutta.

Huolehditaan luovuuspääoman uudistumisesta panostamalla taiteeseen, kulttuuriin ja luoviin aloihin. Taiteellisen työn erityisluonne tulee ottaa huomioon kaikessa taiteen edistämisessä sekä luovan talouden kehittämisessä. Taiteen aseman vahvistamiseksi tulee löytää uusia ratkaisuja hyödyntämällä mm. muissa Pohjoismaissa toteutettuja malleja ja ratkaisuja. Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmää kehitetään joustavammaksi ja kannustavammaksi myös esittävän taiteen osalta.

Taidetta, kulttuuria ja liikuntaa sisällytetään osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja rakenteita. Tämä edellyttää eri toimialojen yhteistyön tiivistämistä ja rahoituksen vakiinnuttamista.

Vahvistetaan osallisuutta kulttuuriperintöön. Huolehditaan monimuotoisen kulttuuriperinnön säilymisestä. Kehitetään museoita oppimista lisäävinä ja kokemuksia rikastuttavina paikkoina. Edistetään kulttuurisisältöjen ja -palveluiden saatavuutta ja käyttöä digitaalisessa ympäristössä. säilymisestä vahvistamalla erityisesti yksilöiden ja yhteisöjen toimijuutta.

7 Suomen vetovoimaa kasvatetaan luovuudella ja uusiutumisella

Koulutus ja kulttuuri vaikuttavat myönteisesti Suomen maakuvaan ja kiinnostavuuteen. Suomi erottuu kansainvälisissä vertailuissa edukseen kansakuntana, jonka menestys perustuu luovuuteen, osaamiseen ja innovaatiokyvykkyyteen.

Hyödynnetään koulutusosaamista ja luovia aloja kansainvälisessä yhteistyössä ja viennissä. Vahvistetaan Suomen maakuva koulutuksen ja korkean osaamisen maana. Parannetaan Suomen vetovoimaa kansainvälisesti kiinnostavana modernin oppimisen, uuden pedagogiikan, koulutusjärjestelmien uudistamisen ja innovaatioiden keskuksena ja edelläkävijänä. Globaalin toimintaympäristön mahdollisuuksia hyödyntävä luova toiminta tukee Suomen menestymisen edellytyksiä ja mahdollistaa elinkeinorakenteen uudistumisen. Tuetaan luovien alojen ja koulutusviennin kasvua.

Luodaan kansainvälistä vetovoimaa tieteen uusiutumisella ja huippututkimuksella. Julkista ja yksityistä panostusta T&K-toimintaan nostetaan merkittävästi. Kansallisten TKI-politiikkatoimien tulee saada tutkijoiden aloitteesta nouseva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ja kansalliset strategiset panostukset kohtaamaan aiempaa paremmin. Tuetaan kansainvälisesti vetovoimaisten, eri toimijoita yhdistävien tutkimus- ja innovaatiokeskittymien syntymistä Suomeen.

8 Pysäytetään eriarvoistuminen

Edistetään koulutuksen tasa-arvoa. Otetaan huomioon lasten ja nuorten erilaiset tarpeet ja lähtökohdat varmistamalla kaikille riittävät perustiedot ja taidot sekä tuki. Tuetaan kaikkien osaamisen ja kyvykkyyksien jatkuvaa kehittymistä ja mahdollisuuksia yksilöllisiin opintopolkuihin. Varmistetaan kaikille mahdollisuus harrastamiseen.

Tuetaan eri syistä tukea tarvitsevia ja syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria.

Tuetaan haasteellisten alueiden varhaiskasvatussyksiköjä ja kouluja. Tuetaan lasten ja nuorten luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen, ja annetaan edellytykset kriittiseen ajatteluun, vaikuttamiseen ja vastuullisuuteen. Tarvittavat tukipalvelut tuodaan lähelle lapsia ja nuoria siten, että ne tukevat opintopolkujen etenemistä ja lisäävät hyvinvointia. Kehitetään palveluja, jotka vahvistavat nuorten osallisuutta ja osallistumista ja heidän kykyään työllistyä tai jatkaa opintoja.

Kehitetään toimintamalleja, jotka turvaavat lapsille ja nuorille yhdenvertaiset ja laadukkaat harrastamismahdollisuudet. Osa lapsista ja nuorista on vaarassa jäädä harrastusmahdollisuuksien ulkopuolelle. Harrastukset tukevat omien kykyjen löytämistä, toimijuutta ja taitojen ja valmiuksien kehittymistä sekä osallisuutta.

Kulttuurin ja liikunnan toiminnot ja palvelut tuodaan kaikkien ulottuville. Taiteen, kulttuurin ja liikunnan saatavuutta erityisesti vähemmän osallistuville parannetaan. Kulttuuri- ja taidelaitosten sekä liikunta-alan toimintaa ja tiloja kehitetään vastaamaan erilaisten väestöryhmien tarpeita. Lisätään taiteen käyttöä osana hyvää elinympäristöä. Ennaltaehkäisevillä terveyttä ja hyvinvointia lisäävillä toimilla saadaan aikaan merkittäviä kokonaistaloudellisia kustannussäästöjä. Tämä edellyttää eri hallinnonalojen yhteistyön merkittävää lisäämistä.

Yleisten kirjastojen palveluja kehitetään niin, että niissä voidaan hankkia tietoa, kehittää monipuolista lukutaitoa, toteuttaa sivistys- ja koulutustarpeita sekä kansalaistoimintaa. Erityisesti työelämän ulkopuolella oleville kirjastot tarjoavat mahdollisuuden osaamisen kehittämiseen.

9 Luodaan sivistisyhteiskunnan tietopolitiikka

Sivistisyhteiskunnan tietopolitiikan keskeisiä osa-alueita ovat osaamisen vahvistaminen, tietovarantojen hyödyntäminen ja palvelujen kehittäminen eettisesti kestäväällä tavalla.

Tietopolitiikkaa kehitetään kestäväällä tavalla ja yksityisyyden suojaa kunnioittaen.

Vahvistetaan osallisuuden avaintaitoja sekä toimintatapojen eettisyyttä ja avoimuutta. Kasvatetaan tiedon arvoa ja mahdollistetaan sivistysinnovaatiot kehittämällä luotettavan koulutus-, tutkimus- ja kulttuuritiedon saatavuuden ja hyödyntämisen palveluita sekä ekosysteemien muodostumista tukevia toimintamalleja. Hyödynnetään tietoa tekijänoikeudella suojattujen teosten luomisessa ja teosten lisäarvon kasvattamisessa.

Tiedon tuottamista, ymmärtämistä ja hyödyntämistä vahvistavilla tietopoliittisilla linjauksilla ja toimenpiteillä tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja edistetään demokratiaa. Tuetaan tutkitun tiedon, avoimuuden, lukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittämistä, jotka ovat välttämättömiä edellytyksiä sille, että kansalaiset osaavat erottaa toden epätiedosta, huhuista ja uskomuksista. Osaamista vahvistavien tietopoliittisten toimien tulee koskea kaikkia kansalaisia. Tieteellinen tutkimus mahdollistaa avoimen kansanvallan toteutumisen.

Suomen edelläkävijyys avoimessa tieteessä ja tutkimuksessa lisää TKI-ympäristön houkuttelevuutta. Dataa ja sen käyttöä tehostavaa tekoälyä tulee hyödyntää suunnitelmallisesti kaikkien toimialojen uudistumiseen ja arvonlisäyksen kasvattamiseen.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi
ISBN: 978-952-287-595-2 PDF
ISSN: 2489-8015 PDF